

ПРАВААБАРОНЦЫ ЗА СВАБОДНЫЯ ВЫБАРЫ

Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

Аналітычная тыднёвая справаздача па выніках назірання: 29 чэрвеня - 5 ліпеня 2020 года

Назіранне за выбарамі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ажыццяўляецца РПГА «Беларускі Хельсінкскі камітэт» і ПЦ «Вясна» ў рамках кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары»

Высновы

міжнародныя арганізацыі і прадстаўнікі ўрадаў замежных краін зрабілі чарговыя заявы аб неабходнасці забяспячэння правоў чалавека падчас выбарчай кампаніі ў Беларусі, заклікалі ўлады адмовіцца ад палітыкі адвольных арыштаў, гвалту і запалохвання мірных дэманстрантаў, актывістаў грамадзянскай супольнасці, журналістаў;

працягваюцца судовы пераслед удзельнікаў акцый салідарнасці, якія на працягу апошніх двух тыдняў праходзілі ў Мінску і рэгіёнах. Вынесеныя пакаранні – ад папярэджанняў да буйных штрафаў і адміністрацыйных арыштаў тэрмінам да 15 дзён па абвінавачванні ў парушэнні працэдуры правядзення масавых мерапрыемстваў;

выбарчыя камісіі падцвердзілі збор неабходных 100 тысяч подпісаў шасцю прэтэндэнтамі. Падставай для недаверу да вынікаў праверкі збору подпісаў і прадметам шырокага абмеркавання ў СМІ і сацыяльных сетках паслужыў той факт, што ў двух патэнцыйных кандыдатаў Цэнтральная выбарчая камісія прызнала большую колькасць подпісаў, чым яны папярэдне заяўлялі самі;

аналіз рашэнняў мясцовых выканкамаў аб месцах для перадвыбарчай агітацыі паказвае іх рэзкае скарачэнне ў параўнанні з мінулымі выбарчымі кампаніямі, што сур'езна абмяжоўвае не толькі правы патэнцыйных кандыдатаў у

Прэзідэнты, але і правы выбаршчыкаў атрымліваць інфармацыю аб кандыдатах у Прэзідэнты;

рашэнні аб месцах правядзення агітацыйных масавых мерапрыемстваў былі прынятыя мясцовымі выканкамамі насуперак рэкамендацыям ЦВК, якая рэкамендавала вызначаць любыя месцы, не забароненыя для гэтага;

палова назіральнікаў кампаніі адзначыла, што месцы, вызначаныя для правядзення агітацыйных масавых мерапрыемстваў альбо не прыдатныя для такіх мэтай, альбо маланаведвальныя, некаторыя з іх знаходзяцца ў дрэннай транспартнай даступнасці, да іх цяжка дабірацца, асабліва выбаршчыкам старэйшага ўзросту і людзям з інваліднасцю;

на рашэнні аб утварэнні УВК былі пададзены 463 скаргі, з іх не задаволена ніводная. Пры разглядзе скаргаў суды не ацэньвалі парушэнні прынцыпу роўнасці падчас стварэння УВК, што падкрэслівае адсутнасць ў грамадзян Беларусі эфектыўных сродкаў абароны супраць дыскрымінацыі, у тым ліку, падчас выбарчай кампаніі;

адсутнасць у выбарчым заканадаўстве гарантый уключэння ў склад выбарчых камісій прадстаўнікоў, вылучаных усімі палітычнымі суб'ектамі, якія прымаюць удзел у выбарах, як і раней, робіць практычна немагчымым паспяховае судовае абскарджанне адпаведных рашэнняў.

Агульная сітуацыя

Групы спецыяльных дакладчыкаў ААН¹, прадстаўнікі урадаў ЗША², Вялікабрытаніі³ зрабілі заявы, у якіх адзначылі неабходнасць забяспячэння правоў чалавека падчас выбараў, заклікалі беларускія ўлады адмовіцца ад палітыкі адвольных арыштаў, гвалту і запалохвання мірных дэманстрантаў, актывістаў грамадзянскай супольнасці, журналістаў і зрабіць крокі для таго, каб прадстаўнікі БДПЧ АБСЕ і іншых арганізацый змаглі назіраць за прэзідэнцкімі выбарамі.

Прэзідэнт краіны актыўна выкарыстоўваў афіцыйныя мерапрыемствы для агітацыі на сваю карысць і давання негатыўных характарыстык сваім канкурэнтам. Увагу грамадскасці прыцягнуў паказаны ў эфіры дзяржаўнага канала Беларусь-1 фрагмент яго закрытага выступлення перад актывам Мінскай вобласці, у якім ён прызнаўся, што даў сігнал затрымаць свайго палітычнага апанента – Аляксандра Ціханоўскага.

З 29 чэрвеня па 2 ліпеня ў Гродна прайшлі судовыя пасяджэнні па адміністрацыйных справах дзевяці фігурантаў “Справы Ціханоўскага”,

¹ Даступна тут: <https://naviny.by/new/20200701/1593604896-v-oon-byut-trevogu-iz-za-nasiliya-v-otnoshenii-mirnyh-demonstrantov-v>

² Даступна тут: <https://www.svaboda.org/a/30705088.html>

³ Даступна тут: <https://news.tut.by/economics/691380.html>

уключаючы самога Сяргея Ціханоўскага. Кожнага з іх суд прызнаў правапарушальнікамі паводле арт. 23.4 КаАП (непадпарадкаванне законнаму распараджэнню ці патрабаванню службовай асобы пры выкананні ім службовых паўнамоцтваў) і 17.1 КаАП (дробнае хуліганства). Ім прысуджаны арышты ад 5 да 15 сутак. Праваабаронцы звяртаюць увагу, што падставай для асуджэння сталі менавіта тыя дзеянні, за якія яны зараз прыцягваюцца да крымінальнай адказнасці па арт. 342 КК і утрымліваюцца пад вартай.

Доўжыцца пераслед аднаго з асноўных з “альтэрнатыўных кандыдатаў” – Віктара Бабарыкі, які з 18 чэрвеня разам з сынам Эдуардам – кіраўніком яго ініцыятыўнай групы – змешчаны ў СІЗА КДБ. 1 ліпеня стала вядома пра затрыманне ягонай асабістай памочніцы, сябра ініцыятыўнай групы – Алены Каргачовай, у доме палітыка прайшоў чарговы ператрус. Адвакатам было забаронена паведамляць публічна, у чым абвінавачваюць Віктара Бабарыку. Але сутнасць абвінавачванняў усё ж стала вядома грамадскасці: прадстаўнікі прэс-службы Віктара Бабарыкі сфатаграфавалі спіс крымінальных спраў апеляцыйнай інстанцыі, якія разглядае судовая калегія Мінскага гарадскога суда. Як вынікае з гэтага спісу, Віктару Бабарыку інкрымінуюць тры артыкулы: ч. 2 арт. 235 КК (Легалізацыя (“адмыванне”) грошай, атрыманых злачынным шляхам, паўторна ці службовай асобай з выкарыстаннем службовых паўнамоцтваў ці ў асабліва буйным памеры); ч. 2 арт. 243 КК (Ухіленне ад аплаты сум падаткаў і збораў у асабліва буйным памеры); ч. 2 арт. 431 КК (Даванне хабару паўторна або ў буйным памеры). Яго сына абвінавачваюць па ч. 2 арт. 243 КК.

Працягваліся суды над удзельнікамі акцый салідарнасці (ланцугі, аўтапрабегі, велапрабегі, плясканне ў далоні у пэўным месцы збору і інш.), якія на працягу апошніх двух тыдняў праходзілі ў Мінску і рэгіёнах. Толькі 29-30 чэрвеня ў мінскіх судах адзначана каля 100 такіх судовых пасяджэнняў. Таксама судовы пераслед актывістаў па такіх справах адбываўся ў Гродна, Віцебску, Лідзе, Наваградку, Оршы, Жлобіне, Наваполацку. Вынесеныя пакаранні – ад папярэджанняў да буйных штрафаў і адміністрацыйных арыштаў тэрмінам да 15 дзён па абвінавачванні ў парушэнні працэдуры правядзення масавых мерапрыемстваў.

3 ліпеня, у Дзень незалежнасці Рэспублікі Беларусь, сталі вядомымі звесткі аб затрыманнях актывістаў у Брэсце, Гомелі, Барысаве, Скідзелі, Мастах і інш.

З 29 чэрвеня ў цэнтры беларускай сталіцы зачынена крама symbal.by, вядомая сваімі таварамі з нацыянальнай сімволікай і як своеасаблівы цэнтр акцый грамадзянскай салідарнасці падчас сёлетняй выбарчай кампаніі. Яе ўладальнік Павел Белавус патлумачыў, што вымушаны быў пайсці на гэты крок з-за ціску з боку міліцыі, падатковай інспекцыі, АБЭЗ, камунальных службаў, санстанцыі. Нагадаем, што каля 20 пакупнікоў, што стаялі ў чарзе да крамы symbal.by, былі затрыманы АМАПам і пакараны па арт. 23.34 КоАП.

Вынікі праверкі подпісаў, сабраных за вылучэнне

19 чэрвеня 2020 г. завяршыўся збор подпісаў у падтрымку вылучэння кандыдатаў у Прэзідэнты Рэспублікі Беларусь. Цэнтральная камісія апублікавала звесткі аб колькасці подпісаў, прызнаных сапраўднымі⁴.

Выбарчыя камісіі пацвердзілі збор неабходных 100 тысяч подпісаў шасцю прэтэндэнтамі, уключаючы Віктара Бабарыку, які знаходзіцца ў зняволенні. Валерыю Цапкалу пацвердзілі сапраўднасць толькі 75 тысяч 249 подпісаў. Паводле інфармацыі яго штаба, было здадзена ўсяго 200 тысяч подпісаў. Афіцыйныя лічбы выглядаюць так: Аляксандар Лукашэнка – 1 939 572 подпісаў, Віктар Бабарыка – 165 744, Ганна Канапацкая – 146 588, Сяргей Чэрачань – 143 109, Андрэй Дзмітрыеў – 106 841, Святлана Ціханоўская – 104 757.

29–30 чэрвеня са штабоў прэтэндэнтаў і ад назіральнікаў стала паступаць інфармацыя пра адхіленне подпісаў за Валерыя Цапкалу і Віктара Бабарыку. Такім чынам, на этапе праверкі тэрытарыяльныя выбарчыя камісіі скасавалі дзясяткі тысяч фактаў волевыяўлення выбаршчыкаў. Самае большае скасаванне адбылося ў двух альтэрнатыўных лідэраў прэзідэнцкай гонкі. Напрыклад, 30 чэрвеня ў Мінску: ва Фрунзенскім раёне не прынялі ўсе подпісы за Бабарыку (47 тыс) і Цапкалу (17,8 тыс), у Партызанскім раёне не прынялі больш за 2 тысяч подпісаў у падтрымку Цапкалы і больш за 9 тысяч у падтрымку Бабарыкі. У Гомелі: у Савецкім раёне забракавалі каля 5 тысяч подпісаў за Бабарыку і каля 2 тысяч за Цапкалу, у Цэнтральным раёне адмовіліся прымаць больш за 4 тысячы подпісаў у падтрымку Бабарыкі. Аналагічныя сітуацыі назіраліся ў Віцебску, Магілёве, Гродна.

Прыведзеная дыяграма адлюстроўвае абагульненыя (да тысяч) дадзеныя, якія характарызуюць адсеў подпісаў, зроблены ЦВК па ўсіх кандыдатурах, акрамя А. Лукашэнкі⁵. Лічбы па галасах у падтрымку кіраўніка дзяржавы не паказаныя з-за іх вялікай колькасці прапарцыйна колькасці ў іншых прэтэндэнтаў. За А. Лукашэнку падалі 2 млн подпісаў, залічана 1 939 572 (97%).

⁴ Даступна тут: <http://www.rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2020/stat15.pdf>.

⁵ Дадзеныя аб колькасці зданых подпісаў прыведзены з паведамленняў асоб, якія вылучаліся кандыдатамі ў Прэзідэнты, ці іх прадстаўнікамі.

Дадатковай падставай для недаверу і прадметам шырокага абмеркавання ў СМІ і сацсетках паслужыў той факт, што ў двух патэнцыйных кандыдатаў Цэнтральная камісія прызнала большую колькасць подпісаў, чым яны папярэдне заяўлялі самі. Так, Ганна Канапацкая паведамляла, што здала ў ТВК 110 тысяч, а па выніках у ЦВК у яе атрымалася больш за 146 тысяч сапраўдных подпісаў (залічана 133%). Каманда Чэрачэня заявіла пра 106 тысяч, а ў ЦВК выйшла больш за 143 тысячы (залічана 135%). Акрамя таго, у падтрымку Дзмітрыева залічаны 106 841 подпіс, у той час як сам прэтэндэнт указваў прыблізную колькасць – “105–107 тысяч”.

Так, паводле афіцыйных дадзеных, колькасць галасоў ў падтрымку Ганны Канапацкай, сабраная ў беларускай сталіцы, перавышае сумарную колькасць галасоў, аддадзеных у Мінску за Бабарыку і Цапкалу, якія былі прызнаны сапраўднымі. Варта адзначыць, што па звестках назіральнікаў і паведамленнях СМІ, найбольшай адметнымі ў кампаніі былі якраз групы па збору подпісаў за Бабарыку, Ціханоўскую і Цапкалу. Яны працавалі вельмі інтэнсіўна і актыўна падтрымліваліся выбаршчыкамі. Агучаныя афіцыйныя вынікі, у тым ліку па сталічнаму рэгіёну, яшчэ больш узмацнілі недавер грамадства да дзеянняў улад і ЦВК, якія грунтуюцца на непразрыстасці працэдур праверкі подпісаў за вылучэнне. У большасці выпадкаў назіральнікам кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” было адмоўлена ў праве назіраць за працэдурай праверкі подпісаў.

Аналіз месцаў для агітацыі

Адпаведна Каляндарнаму плану мясцовыя выканкамы прымалі рашэнні аб месцах для ажыццяўлення перадвыбарчай агітацыі пры правядзенні выбараў Прэзідэнта 2020 года.

Аналіз рашэнняў паказвае рэзкае скарачэнне месцаў для агітацыі ў параўнанні з мінулымі выбарчымі кампаніямі, што сур'езна абмяжоўвае не толькі правы патэнцыйных кандыдатаў у Прэзідэнты, але і правы выбаршчыкаў атрымліваць інфармацыю аб кандыдатах у Прэзідэнты.

Колькасць месцаў для правядзення масавых мерапрыемстваў (сходаў па-за памяшканнямі, мітынгаў, пікетаў), якія арганізуюцца ў адпаведнасці з артыкулам 45-1 ВК кандыдатамі ў Прэзідэнты, у большасці рэгіёнаў, дзе ажыццяўляецца назіранне, знізілася ў некалькі разоў у параўнанні з мінулымі выбарчымі кампаніямі. Так, у Мазырскім раёне на выбарах Прэзідэнта 2015 года былі вызначаны 14 месцаў для правядзення агітацыйных масавых мерапрыемстваў, а сёлета – толькі адно. У Гродна на выбарах 2015 года было вызначана 19 месцаў для агітацыйных масавых мерапрыемстваў, у гэтым годзе толькі 2. І гэтыя маланаведвальныя паркі далёка ад цэнтра (па аднаму месцу на раён). У Верхнядзвінскім раёне Віцебскай вобласці: 16 месцаў у 2015 годзе і адно цяпер. Аналагічная сітуацыя назіраецца ў Светлагорскім раёне (колькасць месцаў скарацілася ў 26 разоў), у Магілёўскім раёне (зніжэнне ў 15 разоў), у Калінкавіцкім – колькасць месцаў скарацілася з 22 у 2015 годзе да аднаго ў 2020 і інш.

Мала дзе колькасць месцаў для правядзення агітацыйных масавых мерапрыемстваў не змянілася ў параўнанні з выбарамі 2015 года: у Баранавіцкім раёне – засталася 2, Бабруйскім раёне – засталася 6, у Ленінскім раёне г. Магілёва – 2 месцы.

У двухмільённым Мінску для правядзення агітацыйных масавых мерапрыемстваў вызначаны 6 месцаў на 9 раёнаў. Гэта 4 паркі і 2 скверы, якія знаходзяцца на значным аддаленні не толькі ад цэнтра горада, але і ад іншых шматлюдных пляцовак. Такім чынам, у Мінску на адно месца, вызначанае для агітацыйных сходаў, прыходзіцца каля 213.000 выбаршчыкаў. Напрыклад, у Гродна на адно месца прыходзіцца каля 114 тысяч выбаршчыкаў, у Віцебску – каля 107 тысяч, у Магілёве – каля 157, у Гомелі – каля 135, у Брэсце – каля 101 тысяч.

Адметна, што ў 2015 годзе ў Мінску для перадвыбарчай агітацыі былі вызначаныя любыя прыдатныя для гэтых мэтай месцы на тэрыторыі г. Мінска, за выключэннем тэрыторый 4 плошчаў у цэнтрах Мінска і плошчы Дзяржаўнага

сцяга, а таксама шэраг іншых аб'ектаў⁶. Аналагічныя рашэнні падчас выбарчай кампаніі 2015 года дзейнічалі і ў іншых рэгіёнах.

Палова назіральнікаў кампаніі адзначыла, што месцы, вызначаныя для правядзення агітацыйных масавых мерапрыемстваў, або непрыдатныя для такіх мэтаў, або маланаведвальныя выбаршчыкамі. У асноўным гэта паркі, скверы і іншыя месцы адпачынку, некаторыя з іх знаходзяцца ў дрэннай транспартнай даступнасці, да іх цяжка дабрацца, асабліва выбаршчыкам старэйшага ўзросту і людзям з інваліднасцю.

Такім чынам, калі падчас выбараў Прэзідэнта 2015 года пры прыняцці рашэнняў аб месцах для правядзення агітацыйных сходаў органы мясцовай улады дзейнічалі па прынцыпе: масавыя мерапрыемствы для мэтаў перадвыбарчай агітацыі дазволена праводзіць там, дзе гэта не забаронена, то зараз – па прынцыпе “масавыя мерапрыемствы забаронена праводзіць паўсюль, акрамя аднаго-двух самых нязручных месцаў”.

Варта нагадаць, што сёлетнія рашэнні аб месцах правядзення агітацыйных масавых мерапрыемстваў былі прынятыя мясцовымі выканкамамі насуперак рэкамендацыям ЦВК. У Дапаможніку для тэрытарыяльных выбарчых камісій ЦВК рэкамендаваў у якасці месцаў для правядзення масавых мерапрыемстваў для ажыццяўлення перадвыбарчай агітацыі вызначаць любыя месцы, не забароненыя для гэтага⁷.

Заўважым, што згодна з Кіруючымі прынцыпамі АБСЕ па свабодзе мірных сходаў варта забяспечваць правядзенне сходаў у зоне бачнасці і чутнасці іх мэтавай аўдыторыі⁸. Абмежаванні, якія не маюць разумнага абгрунтавання, з'яўляюцца адвольнымі і супярэчаць міжнародным стандартам у галіне правоў чалавека.

Аналіз рашэнняў мясцовых выканкамаў аб вызначэнні месцаў для ажыццяўлення перадвыбарчай агітацыі пры правядзенні выбараў Прэзідэнта паказвае, што скарацілася і колькасць памяшканняў для правядзення сустрэч кандыдатаў у Прэзідэнты Рэспублікі Беларусь, іх давераных асобаў з выбаршчыкамі, а таксама для перадвыбарчых сходаў, якія арганізуюцца выбаршчыкамі. Так, у Мазырскім раёне колькасць памяшканняў для сустрэч з выбаршчыкамі скарацілася з 16 у 2015 годзе да 7 у 2020, у Светлагорскім – з 22 да 7, у Добрушскім – з 5 да 1, у Магілёўскім раёне – з 46 да 7, у Фрунзенскім раёне г. Мінска – з 54 да 8, у Барысаўскім раёне – з 200 да 11, у Рэчыцкім – з 23 да 7 і г. д.

⁶ Гл. рашэнне Мінгарвыканкама № 2369 ад 1 верасня 2015 “Аб вызначэнні ў г. Мінску месцаў для ажыццяўлення перадвыбарчай агітацыі пры правядзенні выбараў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь”: <https://minsk.gov.by/ru/normdoc/3746/>

⁷ Гл. Дапаможнік для ТВК, зацверджаны пастановай ЦВК ад 20.04.2020 № 7, с. 50: http://www.rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2020/ter_pos.pdf

⁸ Кіруючыя прынцыпы па свабодзе мірных сходаў БДПЧ АБСЕ: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/6/83237.pdf>, п. 3.5, стар. 18

Амаль не змянілася колькасць памяшканняў для сустрэч з выбаршчыкамі ў Бабруйскім раёне: 7 – у 2015 годзе, 6 – сёлета, у самім Бабруйску – засталася 9 памяшканняў, а таксама у Магілёве і ў Баранавіцкім раёне.

Сітуацыя з месцамі для ўстаноўкі інфармацыйных стэндаў з мэтай размяшчэння на іх агітацыйных друкаваных матэрыялаў кандыдатаў у Прэзідэнты моцна не змянілася ў параўнанні з выбарамі Прэзідэнта 2015 года. Але і тут адбылося пагаршэнне: напрыклад, у Фрунзенскім раёне г. Мінска пералік месцаў для ўстаноўкі інфармацыйных стэндаў скараціўся ў амаль 3 разы ў параўнанні з выбарамі 2015 года (з 61 да 21). З 14 пляцовак на прыпынках грамадскага транспарту, вызначаных ў 2015 годзе, сёлета ня пакінута ніводнай. Пры гэтым прыпынкі грамадскага транспарту з'яўляюцца месцамі масавага збору людзей, і адсутнасць магчымасці размясціць агітацыйныя матэрыялы ў дадзеных месцах сведчыць аб істотным пагаршэнні умоў для правядзення агітацыі.

Скаргі, звароты

Былі разгледжаны ўсе скаргі на рашэнні мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў па ўтварэнні УВК. Тэксты судовых пастановаў, прынятых па выніках разгляду такіх скаргаў, у адрозненне ад судовых пастановаў на рашэнні аб утварэнні ТВК, не былі апублікаваны, што з'яўляецца негатыўнай практыкай.

Згодна з інфармацыяй Цэнтральнай камісіі, на рашэнні аб утварэнні УВК былі пададзеныя 463 скаргі, з іх не задаволена ніводная: адмоўлена ў задавальненні 395 скаргаў, яшчэ 68 пакінутыя без разгляду.

У параўнанні з парламенцкімі выбарамі 2019 года колькасць скаргаў на рашэнні мясцовых органаў аб утварэнні участковых выбарчых камісій узрасла ў 1,5 разы (з 315 у 2019 годзе⁹ да 463 – сёлета¹⁰). Таксама варта ўвагі той факт, што на выбарах 2019 года былі задаволеныя 3 скаргі на рашэнні аб утварэнні УВК, а сёлета, як ужо адзначалася, – ніводнай.

У сваім рашэнні па скарге рады Слонімскай гарадской арганізацыі ГА БНФ “Адраджэньне” аб прызнанні незаконным рашэння Слонімскага райвыканкама ад 24.06.2020 № 642 “Аб утварэнні ўчастковых камісій па выбарах Прэзідэнта” суд Слонімскага раёна адзначыў: “адсутнасць іх прадстаўнікоў у складзе участковых камісій абгрунтоўваецца выключна канкурэнтнымі асаблівасцямі вылучэнцаў”.

Суд Цэнтральнага раёна г. Гомеля ў сваім рашэнні аб адмове ў задавальненні скаргі Гомельскай абласной арганізацыі АГП на рашэнне адміністрацыі Цэнтральнага раёна г. Гомеля аб утварэнні УВК ад 24.06.2020 № 467 спасылаўся

⁹ <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2019/stat6.pdf>

¹⁰ <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2020/stat8.pdf>

на тое, што “орган, які ўтварыў выбарчыя камісіі, абгрунтаваў свае высновы праз галасаванне”. Суд адзначыў, што “неўключэнне прадстаўнікоў АГП у склад участковых выбарчых камісій не парушае канстытуцыйных правоў партыі на ўдзел у выбарах”.

Варта звярнуць увагу на тое, што пры разглядзе скаргаў на ўтварэнне ТВК і УВК суды не ацэньвалі парушэнне прынцыпу роўнасці ўсіх перад законам. Гэта яшчэ раз падкрэслівае тое, што ў грамадзян Беларусі адсутнічаюць эфектыўныя сродкі абароны супраць дыскрымінацыі, у тым ліку падчас выбарчай кампаніі. Згодна з арт. 2 Міжнароднага пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах, Рэспубліка Беларусь абавязалася забяспечыць любой асобе, правы і свабоды якой парушаны, эфектыўны сродак прававой абароны.

Адсутнасць у выбарчым заканадаўстве гарантый уключэння ў склад выбарчых камісій прадстаўнікоў, вылучаных усімі палітычнымі суб’ектамі, якія прымаюць удзел у выбарах, як і раней, робіць практычна немагчымым эфектыўнае судовае абскарджанне адпаведных рашэнняў.

На дадзены момант, па звестках ЦВК¹¹, ў мясцовыя прадстаўнічыя, выканаўчыя і распарадчыя органы, у выбарчыя камісіі па пытаннях падрыхтоўкі і правядзення выбараў паступіла 885 зваротаў грамадзян. З іх каля 82% зваротаў паступіла ў ЦВК, каля 12% – у тэрытарыяльныя выбарчыя камісіі і каля 6% – у мясцовыя выканкамы. У ЦВК, напрыклад, ужо на дадзены момант пададзена амаль ў 1,4 разы больш зваротаў, чым за ўсю выбарчую кампанію 2015 года.

---

¹¹ <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2020/stat10.pdf>